

Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Türetme Becerisi Üzerindeki Etkisi*

Impact of Derivational Morpheme Teaching on Word Derivation Skill of Learners of Turkish as Foreign Language

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Raşit MEMİŞ¹

Öz

Yapım eki öğretiminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kelime türetme becerisi üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden öntest–sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde Türkçe öğrenen B2 düzeyindeki 26 yabancı öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın uygulama süreci B2 kurundaki öğrencilerle bu kur tamamlanana kadar geçen 8 hafta içerisinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama kapsamında seçilen 25 yapım ekinin her birine 2 şer ders saati ayrılmış, bu saatlerden ilk saat öğretim ikinci saat ise alıştırmaya-pekiştirme çalışmaları için kullanılmıştır. Analizler, Türkçe öğrenenlerden yapım eki öğretimi alan grubun kelime türetme becerisi bakımından daha fazla gelişim gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca kelime türetme becerisindeki başarıda öğrenenlerin ana dillerinin kökeni ve yapısının da etkisinin bulunduğu belirlenmiştir. Veriler üzerinde yapılan detaylı inceleme sonucunda, 175 kelime üzerinden yapılan değerlendirmeye göre deney grubundaki öğrenenlerin yapım eklerini kullanarak ortalama 34.3 daha fazla sözcük türetebildiği (%19,6) ve yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisine yapım eki başına %0,97 oranında katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, araştırma çerçevesinde öğretimi yapılan yapım eklerinin tamamının Türkçe öğretim sürecine dâhil edilmesi hâlinde, öğrenenlerin hâlihazırdaki uygulamalarla sahip oldukları kelime türetme becerilerinin %24,2 oranında gelişim göstereceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelime türetme becerisi, yapım eki öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

This research was carried out to reveal the impacts of derivational morpheme teaching on word derivation skill of the students learning Turkish as a foreign language and was performed with the use of quasi-experimental design with pre-test and post-test control group, which is one of the quantitative research methods. The study group of the research consisted of 26 foreign students learning Turkish at B2 level at Ondokuz Mayıs University in 2016-2017 academic year. The application process of the research was carried out within the last 8 weeks until the completion of the educational program for the students at B2 level. The data and analyses showed that the students learning Turkish as a foreign language benefited significantly from the derivational morpheme teaching and that the word derivation skill of the experimental group improved more effectively than the control group. It was also found that learners' success in terms of word derivation skill was influenced by the origin and structure of their native languages. As a result of the detailed analysis carried out on the data, it was found out that the learners in the experimental group are able to derive 34.3 more words (19.6%) by using derivational suffixes than learners in control group, and teaching derivational morphemes contributes to the word derivation skill in a size of 0.97% for each suffix, according to the evaluation made over 175 words. These findings indicate that if all of the suffixes are included to the process of teaching Turkish as foreign language, the derivational skill of the learners will benefit from this teaching at the rate of 24.2%.

* Bu çalışma, yazarın Doç. Dr. Mehmet KARA danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir.

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, muhammet.memis@omu.edu.tr.

Atf için (to cite): Memiş, M. R. (2019). Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Türetme Becerisi Üzerindeki Etkisi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 774-791.

Keywords: Word derivation skill, derivational morpheme teaching, teaching Turkish as foreign language

Paper Type: Research

Giriş

Dillerin belli bir sisteminin olması ve insanlar arasında iletişimi sağlaması ortak özelliklerinden yola çıkan araştırmacılar, 18. yüzyılın sonlarında dilleri çeşitli ölçütlerden hareketle sınıflandırma denemelerine başlamışlardır. Bu çalışmalarda “köken ve yapılarına göre büyük ölçekli; zaman, canlı-ölü, edebî dil-konuşma dili gibi dar ölçekli” sınıflandırmalar yapılmıştır (Karaağaç, 2012: 70). Diller sınıflandırılırken “sözcük yapıları ve oluşumları, temel sözcük dizimlerine göre cümle kuruluş tipleri, ses vurgusuna göre anlam yüklenebilen bir dil olup olmadığı, kullanıldıkları coğrafi alanlar ve kıtasal dağılımlar, hâlen kullanımda olup olmadığı, ulusal ve uluslararası konumları, bir devlet dili olup olmadığı, yazılı dil aşamasına geçip geçemeyişi, dilin ya da dillerin konuşulduğu ülkenin nüfus ağırlığı, din dili olup olmadığı ve dildeki ses yapıları” (Aydoğdu, 2002: 58-59) ölçüt olarak kabul edilmiştir. Bu sınıflandırmalar içerisinden köken ve yapıya göre yapılan sınıflandırmalar, dillerin benzerliklerine göre belli bir zemine oturtulmasında önemli rol oynamaktadır.

Dünya dillerinin yapı bakımından sınıflandırılmasında, dillerin ses sistemleri, kelime yapıları ve cümle kuruluşları esas alınmıştır. Bir başka ifadeyle, dillerin yapı bakımından sınıflandırılması, dili oluşturan asıl ve bağlı birimlerinin yapı ve işleyiş bakımından gösterdikleri benzerlikler dikkate alınarak dillerin ses, dil bilgisi ve kelime yapımı özelliklerine göre sınıflandırılmasıdır. Dil bilimci August Wilhelm Schlegel ve Wilhelm von Humboldt tarafından 19. yüzyılın başlarında ortaya konulan bu sınıflandırmaya göre diller “tek heceli (yalınlayan), çekimli (bükümlü) ve eklemeli diller” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Demir ve Yılmaz, 2009: 44).

Eklemeli dillerde tek veya çok heceli sözcük kökleri ve ekler vardır. Köklerden yeni sözcükler türetilmesi ve sözcüklerin çekimlenmesi, söz kök veya gövdelerine getirilen eklerle yapılır. Anlam ve görev değişikliği yapan ekler söz kökü ve gövdesinin başına ya da sonuna ön ek ve son ek olarak getirilebilir. Bu eklemede söz kökleri değişmez ve kök ile ekler açık bir şekilde ayırt edilebilir (Gencan, 2001: 32; Gülensoy, 2010: 44; Karaağaç, 2012: 71). Eklemeli diller grubunda yer alan dillerde ön ek, iç ek ve son ek olmak üzere üç tip ek bulunur. Bu ekler isimlerinden de anlaşıldığı üzere kelime üretimi veya çekimi sırasında kelimelerin önüne, kelime içine ve kelime sonuna eklenirler. Bu doğrultuda eklemeli grupta yer alan diller hangi tür eklerin kullanıldığına bağlı olarak kendi aralarında farklı özellikler göstermektedirler. Kimi diller kullanım sırasında hem ön ek hem son ek alırken kimi diller yalnızca son ek ile işletilmektedir. Türkçe, yapılarına göre diller sınıflandırmasında eklemeli diller grubunda yalnızca sondan eklemeli diller içerisinde yer almaktadır.

Eklemeli dillerde hem sözcük üretimi hem de sözcük çekiminden sorumlu olan ekler kendi aralarında dizimsel ve hiyerarşik bir sıra izlerler. Türkçede sözcükleri oluşturan dizimsel sıra kök + yapım eki + çekim eki şeklinde, ekler arasında ise yapım eki + çekim eki şeklinde ortaya çıkmıştır. Türkçede yeni kelime üretiminin bu denli açık bir sistemde gerçekleşiyor olması kök ve ek arasındaki bitişkenlik sürecinin matematiksel bir düzende (Onan, 2009: 239) yani istisnalar hariç her zaman aynı sonuç alınan bir formül şeklinde geliştiğini göstermektedir.

Eklemeli dil grubunda yer alan dilleri işleten ekler genellikle kendi içerisinde yapım eki ve çekim eki olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmektedir. Çekim ekleri, sözcük kök ve gövdelerine gelerek onların söz dizimi içinde ilişki kurmalarını sağlayan eklerdir. Yapım ekleri ise sözcük kök ve gövdelerine gelerek yeni ve kalıcı kelimeler üreten eklerdir. Basit bir ifadeyle, çekim ekleri eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmezken yapım ekleri bu sözcüğün anlamını değiştirerek ona sözlüksel yeni bir anlam kazandırır. Eklemeli dillerde yapım ekleri yeni kelimelerin üretiminden sorumlu olduğundan kelime üretimi, sözcük kök ve gövdelerine yapım ekleri getirilerek gerçekleştirilir. Bu gruptaki kimi dillerde kelime üretimi için getirilen bazı

yapım ekleri kelimenin temel anlamını yok ederek kökün sahip olduğu ilk anlamıyla ilişkisi olmayan bambaşka bir sözcük ortaya çıkarırken kimi dillerde yeni sözcük, ekin getirildiği kökün temel anlamıyla anlamsal ve mantıksal ilişkisini daima korumaya devam etmektedir. Türkçe bu bakımdan ikinci grup diller arasında yer almaktadır. Türkçenin bu özelliği, kelime üretimi, kelime öğretimi gibi kelime kavramı ile ilgili bütün unsurları temelden etkilemektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan setlerde Türkçenin işleyişini sağlayan iki tür ekten (yapım/çekim) çekim ekleri ön plana çıkarılmıştır. Bu ilk bakışta anlaşılabilir bir durum olarak görünmektedir. Çünkü Türkçede eklerin iki temel işlevi vardır. Dilin işletilmesi için elzem olan bu işlevler türetme ve bağımlılaştırma şeklindedir. “Türetme işlevi, en basit anlamda, kelime kök ve gövdelerinden yeni kelimeler üretebilme özelliğidir. Daha geniş bir fonksiyon alanına sahip olan bağımlılaştırma işlevi ise cümle içerisindeki her unsur arasında ilişki kurabilme özelliğini yansıtmaktadır” (Demircan, 2004: 33). Yapım ve çekim ekleri, bu işlevleri çerçevesinde karşılaştırıldığında, “bağımlılaştırma işlevini yerine getiren çekim ekleri gerek cümle içinde gerekse cümleler arası anlam ve biçim ilişkilerinin düzenlenmesinde daha etkili olduğundan” (Onan, 2009: 252), bu setleri hazırlayanların sezgisel olarak çekim eklerinin öğretimini öncelediği söylenebilir. Fakat çekim eklerinin sahip olduğu bu göreceli üstünlük yapım eklerinin diğer bir deyişle türetme işlevinde kullanılan eklerin ihmal edilmesini gerektirmez. Nitekim çerçeve metinde dilin çekim özellikleri gibi üretimsel özelliklerinin de öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Alan yazındaki sınıflandırmalara göre yapım eki kabul edilen ekler yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan dört sette (Yeni Hitit, Yedi İklim Türkçe, Gazi Tömer Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul) sınırlı sayıda yer verildiği görülmektedir. Setlerin en az ikisinde ortak olarak bulunan ekler -(I)ncI, -II, -sIz, -IIk, -ki, -CA ekleri ile isim fiil, sıfat fiil ve çatı ekleri'dir. Bu eklerden çatı ekleri “eklendiği fiilin temel anlamında köklü bir değişiklik yapmayan, fiilin nesne ve özne ile olan bağlantısında şekil ve durum değişikliği meydana getiren eklerdir” (Korkmaz, 2009: 540). Bu hususta Üstünova (2004: 241-250) çatı eklerinin yeni bir kavram oluşturmadığını ve yalnızca fiildeki hareketin yönüne ilişkin gönderme yaptığını söyler. Bu doğrultuda çatı eklerinin sözlükte madde başı olabilecek yeni kavram üretmedikleri söylenebilir. İsim fiil ve sıfat fiil eklerinin işlev ve kullanışları düşünüldüğünde ise kullanıldıkları yer ve bağlama göre bu eklerin hem çekim hem yapım özelliklerini üstlendiği görülmektedir. Bu tip ekler ara ekler olarak da adlandırılmaktadır (Başdaş, 2006: 5). Türkçe öğretim setlerinde isim ve sıfat fiil eklerinin çekim özelliklerinin öğretilmeye çalışıldığı kitaplardaki etkinliklerde açık biçimde görülebilmektedir. Bu durumun tek istisnası Yeni Hitit Türkçe öğretim setidir. İlgili sette bu eklerin sözcük yapım işlevleri kısmi de olsa dikkate alınmış -mA, -mAk, -Iş ve -Ar, -mAz, -DIk, -AcAk, -mIş fiilimsi ekleri, çekim işlevlerinden ayrı olarak farklı bir konu başlığı altında öğrencilere sunulmuştur. Fakat burada belirtmek gerekir ki sözü edilen eklerin öğretiminde yeterli uygulama etkinliğine yer verilmemiştir. Bu hususlar dikkate alındığında, yapım eki kapsamında yer alan fiilimsi eklerinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, öğrencilerin özellikle tamlama kurabilmeleri ve cümleleri bağlayabilmeleri amacıyla öğretildiği düşünülmektedir. Örneğin öğrenciye -mA isim fiil ekini öğretmekteki amaç al- fiil köküne -mA ekinin eklenmesiyle oluşan “alma” sözcüğünün sözlükteki karşılığı olan “alma işi” şeklindeki anlamını kavratmak değil, öğrencinin “Yarın uçak bileti almaya gideceğim.” gibi bir cümle kurabilmesini sağlamaktır. Veya -AcAk sıfat fiil ekinin öğretimindeki hedef, öğrencinin gel- fiil köküne bu eki getirerek sözlükteki gelecek kelimesinin anlamını kavraması değil, “Ne zaman geleceğini bana haber ver.” şeklinde iki farklı cümleyi bağlayabilmesine yardım edecek bilgi ve beceriyi kazandırmaktır. Çatı ekleri de yine bu kapsamda ele alınıp öğretilmektedir. İsim fiil, sıfat fiil ve çatı ekleri dışında setlerde öğretilen yapılan diğer yapım ekleri yukarıda belirtildiği üzere -(I)ncI, -II, -sIz, -IIk, -ki, -CA ekleridir.

Sayılan ekler Türkçede yeni sözcük türetmede kullanılan onlarca yapım ekinden yalnızca birkaç tanesidir ve bu eklerin öğretimi, öğrencilere Türkçenin eklemeli dil yapısından kaynaklanan kelime türetme özelliği konusunda farkındalık kazandırma bakımından yetersiz

kalmaktadır. İfade edilen bu hususlar ışığında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yapım ekleri kapsamında öğretilen ekler ile öğrencilerin kelimeler ve cümleler arasında bağlantı kurmalarının sağlanmaya çalışıldığı, öğrencilerde morfolojik farkındalık oluşturularak onların kelime hazinelerini ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeye yönelik hususî bir amaç güdülmeye çalışılmaktadır.

Yukarıdaki incelemede görüldüğü üzere yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde Türkçenin yeni kavram oluşturmada kullandığı yapım eklerinden çok az bir kısmı öğretim sürecinde yer almaktadır. Türkçenin türetim özelliklerinin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde bu denli ihmal edilmesi, öğrenenlerin Türkçeyi edinim ve içselleştirme süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Kaynaklarda en geniş kapsamda Türkçede toplam 195 yapım eki bulunduğu belirtilmektedir (Gedizli, 2012: 3355). Bunların bazıları tek bazıları birden fazla işleve sahiptir ve doğal olarak bu eklerden yalnızca bir kısmı sıklıkla kullanılmaktadır. Burada önemli olan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde hangi yapım eklerinin hangi işlevlerinin öğretilmesi gerektiğine karar vermektir. Bunun için Türkçenin yapısı, eklerin kullanım sıklıkları ile işlevsel özellikleri, Avrupa dilleri çerçeve metni ve öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere öğretilen yapım eklerinin belirlenmesi ve öğretime dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu eklerin yabancı dil kapsamında öğretiminin birincil amacı Türkçeyi öğrenen bireylerde morfolojik farkındalık oluşturularak onların kelime hazinelerini ve anlama becerilerini geliştirmek olmalıdır. Zira Türkçede türetme yoluyla oluşturulan kelimeler yeni bir anlam kazansa da bu kelimeler kök veya gövde ile olan anlamsal bağlantısını kaybetmemektedir. Yeni türetilen sözcüğün türediği kelime ile anlam ilişkisini kaybetmemesi kelime ailesi kavramını gündeme getirmektedir. Kelime ailesi bir kökün genişletilmesinden oluşan ve kökle bağlantısını koparmayan kelimeler topluluğu olarak değerlendirilmektedir (Aksan, 1971: 254; Korkmaz, 2009: 12). Türkçede aynı kökten türetilen birçok kelime bulunmaktadır. “Örneğin sür- fiil kökünden sürü, sürgü, sürgülü, sürgüsüz, sürgüle, sürgület, sürgün, sürme, sürmeli, sürmelik, sürdürme, sürtme, sürtüşme, sürtünme, süreç, sürekli, süreklilik vd. gibi yüze yakın kelime üretilebilmektedir” (Aksan, 2008: 26). Bu husus özellikle ana dili olarak Türkçe konuşanlar için önemli bir avantaj yaratmakta, Türkçe konuşurların kelime hazinesinin genişlemesine ve zenginleşmesine katkı sağlamaktadır. “Türkçede kelime yapısını meydana getiren unsurların kelime üzerinde açık bir şekilde gözlenebilir olması, kelime kökünden yeni bir kelime türeten eklerin anlam oluşturmadaki işlevinin belirgin olması; cümle içerisinde çok sık karşılaşılmayan kelimelerin anlamlandırılması sürecinde de okuyucuyu anlama doğru yönlendirmektedir” (Onan, 2005: 312). Ana dili olarak Batı dillerinden birini konuşan bir kişi ile Türkçe konuşan bir kişi kelime hazinesinin genişliği açısından karşılaştırılacak olsa aynı sayıda, örneğin 1000 kelimelik bir sözcük dağarcığına sahip iki kişiden Türkçe konuşanın kelime hazinesinin daha zengin olacağı sonucu çıkarılabilir. Çünkü Türkçe konuşan kişinin sahip olduğu ek bilgisi sayesinde binlerce yeni kelime türetebileceği ve yeni anlamları anlatıp anlayabileceği iddia edilebilir. Türkçenin kelime türetme özelliği, genelde söz varlığının özelde kelime hazinesinin zenginleştirilmesi için önemlidir (Karadağ & Kurudayıoğlu, 2010: 440-441). Türkçenin konuşurlarına sağladığı bu imkân, yapım eklerinin öğretimi sayesinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için de bir fırsat olarak görülmelidir.

Birçok dil, iki veya üç basit sözcüğü birleştirip daha uzun bir türemiş sözcük elde ederek rutin şekilde yeni sözcükler yaratırken (Almanca gibi), bazı diller ise yeni bir sözcük türetmek için bir kelimeye düzenli ekler getirerek yeni kelimeler yaratırlar (İspanyolca gibi). Bu tip dillerde, dil öğrenenler, oldukça fazla sayıda yeni kelimeyi sözcük yapımının altında yatan sistemi öğrenerek anlayabilir ve bu kelimeleri üretebilirler (Schmitt, 2007: 827). “Türkçenin, yeni kelime türetme olanakları, bir ek tanınması hâlinde, o ekin yer aldığı pek çok kelimeyi tanıma stratejisinin geliştirilmesini sağlayabilir; buna uygun örneklerle söz konusu strateji pekiştirilebilir. Diğer taraftan, Türkçenin kelime türetimi ile ilgili olarak, öğrencilerin aynı kökten gelen kelimeleri bu yolla tanıma stratejisi geliştirilebilir” (Durmuş, 2013: 236).

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisi üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda ayrıca, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere yapım eklerini kullanarak bilinen kökler yardımıyla yeni kelimeler türetebilme becerisini kazandırmak hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Yapım eki öğretiminin yapıldığı deney grubu ile bu eğitimi almayan kontrol grubu arasında kelime türetme becerisi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?

1.1. Deney grubundaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri öntest ile sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. Kontrol grubundaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri öntest ile sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Yapım eki öğretimini alan deney grubu ile böyle bir eğitimden geçmeyen kontrol grubunun öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puanları arasında kelime türetme becerisi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?

1.4. Deney ve kontrol gruplarının kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.5. Yapım eki öğretimini alan deney grubu ile böyle bir eğitimden geçmeyen kontrol grubu arasında kelime türetme becerisinin gelişimi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?

1.6. Dil ailesi değişkeni deney grubunun kelime türetme başarısı üzerinde etkili midir?

1.7. Dillerin sahip olduğu yapısal özellikler deney grubunun kelime türetme becerisi başarı testi sontest puanları üzerinde etkili midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Yapım eki öğretiminin yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin kelime türetme becerileri üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla taşıyan bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden öntest – sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. “Öntest–sontest kontrol gruplu modelde, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney, öteki kontrol grubu olarak kullanılır. Her iki grupta da deney öncesi ve sonrası ölçümler yapılır. Modelde öntestlerin bulunması deney öncesi benzerlik derecelerinin bilinmesine ve sontest sonuçlarının buna göre düzeltilmesine yardım eder” (Karasar, 2012: 97).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırma, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde yapılan öntest uygulamasının sonuçlarına göre seçkisiz olarak belirlenen B2 seviyesindeki sınıflarda Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yarı deneysel desen kullanılması nedeniyle evren ve örneklem seçimi yapılmamış, bunun yerine öntest sonuçlarından hareketle 1 deney ve 1 kontrol olmak üzere 2 çalışma grubu belirlenerek bu grupların kontrol edilebilir değişkenler bakımından birbirine benzer olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu 13’ü deney, 13’ü kontrol grubu olmak üzere 8 kız, 18 erkek toplam 26 yabancı uyruklu öğrenenden oluşmakta ve çalışma grubunda 16 farklı ülkeden katılımcı bulunmaktadır. Aşağıda deney ve kontrol gruplarının belirlenmesinde dayanak olarak kullanılan öntestin ilişkisi örneklem için t testi analiz sonucu yer almaktadır:

Tablo 1. Kelime türetme becerisi başarı testi deney ve kontrol gruplarının öntest puanları

Grup	n	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}_t$	t	p*
Deney	13	30.38	7.1	1.08	-0.4	0.692
Kontrol	13	31.46	6.6			

* $p < 0.05$

Tabloda görüldüğü üzere kelime türetme başarı testinde deney grubu 30.38 puanlık bir aritmetik ortalama elde ederken kontrol grubu 31.46 puanlık bir aritmetik ortalamaya ulaşmıştır. Aritmetik ortalama bakımından iki grup arasında kontrol grubu lehine 1.08 puanlık bir fark oluşmuştur. Bu farkın ne ölçüde anlamlı olduğunu anlamak için grupların bu testten aldıkları öntest puanları ilişkisiz örneklem için t testi yardımıyla analiz edilmiş ve 0.692 değeri elde edilmiştir. Bu değer anlamlı sayılabilmesi için 0.05 değerinden küçük olması gerekmektedir. Oysa t testi sonucunda elde edilen 0.692 değerinin azami büyüklüğün üstünde yer alarak asgari aralığın dışında olması sebebiyle deney ve kontrol grubu arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmadığı anlaşılmıştır. Başka bir ifadeyle deney ve kontrol grupları kelime türetme becerisi bakımından birbirine oldukça benzer özellikler göstermektedir.

2.3. Öğretilecek Yapım Eklerinin Belirlenmesi

Bu araştırma kapsamında öğretilmek üzere seçilen yapım eklerini belirlemek için öncelikle Türk dil bilgisi kitapları incelenmiş (Banguoğlu, 1995; Ergin, 2008; Korkmaz, 2009; Gülensoy, 2010; Eker, 2011; Karaağaç, 2012) ve bu kitaplarda ortak görüş olarak sıklıkla kullanıldığı belirtilen farklı kategorilerdeki yapım eklerinden 39 tanesi seçilerek bir liste oluşturulmuştur. Öğretimde yer alacak yapım eklerinin belirlenmesi amacıyla 39 yapım ekinden oluşan liste bu eklerle türetilen ve sıklıkla karşılaşılan örnek kelimelerle desteklenerek uzman görüşü formuna dönüştürülmüştür. Hazırlanan formda yer alan yapım eklerinden hangilerinin araştırma kapsamında öğretilmesine karar verebilmek için 6 farklı üniversiteden 2 profesör, 5 doçent, 4 yardımcı doçent ile doktor unvanındaki 1 okutmanın görüşüne başvurulmuştur.

Uzman görüşü formu aracılığıyla elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Lawshe tekniği kullanılmıştır. Lawshe tekniğinde en az 5 en fazla 40 uzmanın görüşüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada 12 uzmandan görüş alındığı için çalışmanın kapsam geçerlilik ölçütü olarak 0.56 değeri dikkate alınmış, hesaplamalar sonucunda bu değer altında kalan maddeler elenmiştir. Uzman görüşlerinden yola çıkarak yapılan incelemeler sonucunda listedeki 39 yapım ekinden kapsam geçerlilik değeri 0.56'nın altında olan 14 yapım eki elenmiş; 9 isimden isim yapım eki, 11 fiilden isim yapım eki ve 5 isimden fiil yapım eki öğretim için seçilmiştir. Bu ekler; +cA, +CI/+CU, +Cık/+CUk, +DAş, +II/+IU, +IIk/+IUk, +(I)ncI/(U)ncU, +sAl, +sIz/+sUz, -Ak, -ç, -GAn, -GI, -GIIn/-GUn, -I/-U, -(y)IcI/-(y)UcU, -k/-(I)k/-(U)k, -m/-(I)m/-(U)m, -mAn, -tI/-tU/-(I)ntI/-(U)ntU, +Al, +I, +IA, +IAn ve +IAş şeklindedir.

2.4. Veri Toplama Aracı

Öğrencilerin kelime türetme becerilerini belirlemeye yönelik olarak kullanılan "Kelime Türetme Becerisi Testi" öğretimi hedeflenen yapım eklerinden hareketle öğrencilerin türetmesi beklenen kelimeleri üretip üretmediklerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Madde analizlerinden sonra 3 bölüm ve 75 sorudan oluşan test ortalama güçlük, ortalama ayırt edicilik ve güvenilirlik bakımından incelenmiştir. Buna göre; Kelime Türetme Becerisi Başarı Testi birinci bölümünün ortalama güçlüğü 0.44, ikinci bölümünün 0.48, üçüncü bölümünün ise 0.42 şeklinde belirlenmiştir. Üç bölüm birlikte ele alındığında testin orta güçlüktedir. Başarı testinin ortalama ayırt ediciliği ise birinci bölüm için 0.56, ikinci bölüm için 0.54, üçüncü bölüm içinse 0.55 olarak tespit edilmiştir. Son olarak testin güvenilirliğini gösteren Kr-20 değeri sırasıyla 0.88, 0.89 ve 0.87 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler testin araştırmada kullanılabilir nitelikte ve güvenilirlikte olduğunu göstermektedir. Test kapsamında ölçülen kelimelerden 170 tanesi dil öğretim setlerinde yer alan sözcüklerden oluşturulmuş kelime havuzundan, 5 kelime ise bu havuzun dışında yer alan ancak sıklıkla karşılaşılan kelimelerden seçilmiştir. Başarı testinde ölçülen kelimelerin havuzdaki yapım ekleriyle üretilen toplam

kelimelere oranı %12 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın başarı testi için yeterli bir örneklem oluşturduğu düşünülmektedir.

2.5. Uygulama

Bu araştırmanın uygulama süreci Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde 03.04.2017 tarihinde başlayan B2 kurundaki öğrencilerle bu kur tamamlanana kadar geçen 8 hafta içerisinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama kapsamında seçilen 25 yapım ekinin her birine ikişer ders saati ayrılmış, bu saatlerden ilk saat öğretim, ikinci saat ise alıştırma-pekiştirme çalışmaları için kullanılmıştır. 7 hafta boyunca 6 ders saati içerisinde 3 yapım eki, son hafta ise 8 ders saati içinde 4 yapım eki öğrenen öğrenciler 8 haftanın sonunda ilk haftadaki 1 saatlik farkındalık dersiyile ile birlikte toplam 51 saatlik bir eğitim almışlardır.

2.5. Verilerin Analizi

Deney ve kontrol gruplarının öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesinde parametrik testlerden ilişkili örneklem için t testi; deney ve kontrol gruplarının sontest puanlarının karşılaştırılmasında ve grupların kendi içinde uygulama sonuna kadar gösterdikleri ilerlemenin istatistiksel anlamlılığını tespit etmek için ilişkisiz örneklem için t testi; deney ve kontrol grubunda yer alan öğrenenlerin buldukları gruplara göre gösterdikleri değişimin farklılığını ortaya çıkarmak için tek faktör üzerinde tekrarlanmış ölçümler için iki faktörlü ANOVA; gruplar arasında ortaya çıkan farklılığın ne ölçüde uygulanan deneysel işlemde kaynaklandığının tespit edilmesi için ANCOVA; dil ailesi değişkeninin ve dillerin yapısal özelliklerinin deney grubunun elde ettiği başarıda etkisi olup olmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA ve bu etkinin alt boyutlarının tespitinde ise Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Yapım ekleri öğretiminin yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin kelime türetme becerisinin gelişmesinde bir rolü olup olmadığını tespit edebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan kelime türetme becerisi başarı testinden deney ve kontrol gruplarının elde ettiği puanlar üzerinde çeşitli analizler yapılmıştır. Bu analizler “Yapım eki öğretiminin yapıldığı deney grubu ile bu eğitimi almayan kontrol grubu arasında kelime türetme becerisi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?” araştırma sorusu temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede kelime türetme becerisi başarı testi vasıtasıyla toplanan veriler ilgili araştırma sorusunun alt boyutlarını da araştırmak üzere altı farklı açıdan ele alınarak analiz edilmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yapım ekleri öğretiminin kelime türetme becerisi üzerinde etkisinin olup olmadığını saptayabilmek için deney grubu uygulama öncesi ve uygulama sonrasında kelime türetme becerisi başarı testine tabi tutulmuş ve “Deney grubunda yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri öntest ile sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda deney grubunun öntest ve sontest puanları ilişkili örneklem için t testi ile karşılaştırılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 2. Deney grubunda yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testi öntest-sontest toplam puanlarının ilişkili örneklem için t testi analiz sonuçları

Deney Grubu	n	$\bar{X}$	ss	sd	$\bar{X}_f$	t	p*
Öntest	13	30.38	7.101	12	22.39	12.747	.000
Sontest	13	52.77	9.011				

* $p < 0.05$

Tablodaki veriler incelendiğinde deney grubundaki öğrenenlerin öntest başarı puanlarının ortalaması 30.38 iken sontest puanlarının ortalaması 52.77 olarak belirlenmiştir. Deney grubunun öntest ile sontest puanları arasında 22.39 puanlık bir fark oluşmuştur. Öntest-sontest puanları arasında oluşan bu farkın iki test arasında geçen sürede öğrencilerin kelime

türetme becerilerinde önemli düzeyde bir gelişim olduğu görülmektedir. Ön ve sontest uygulamaları arasında ortaya çıkan farkı üzerinde gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre deney grubundaki öğrenenlerin öntest-sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($t_{(12)}=12.747$, $p .00<.05$). Başka bir ifadeyle, deney grubundaki katılımcıların kelime türetme becerisi başarı testinden yapım eklerini öğrenmeden önce elde ettikleri başarı ile yapım eklerini öğrendikten sonra elde ettikleri başarı arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç deney grubunda uygulanan deneysel işlemin yani yapım ekleri öğretiminin öğrenenlerin kelime türetme becerileri üzerinde etkili olduğu ve bu becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Öntest-sontest deney-kontrol gruplu deneysel desenin bir gereği olarak manipüle edilen yapım eki öğretimini almayan kontrol grubunda yer alan katılımcılar da B2 kurunun başında ve sonunda olmak üzere kelime türetme becerisi başarı testine tabi tutulmuş ve “Kontrol grubunda yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri öntest ile sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Bu soruya yanıt bulmak üzere kontrol grubundaki öğrenenlerin öntest ve sontest puanları ilişkili örneklem için t testi yardımıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3. Kontrol grubunda yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testi öntest-sontest toplam puanlarının ilişkili örneklem için t testi analiz sonuçları

Kontrol Grubu	n	$\bar{X}$	ss	sd	$\bar{X}_f$	t	p*
Öntest	13	31.46	6.603	12	6.92	12.117	.000
Sontest	13	38.38	7.600				

* $p<0.05$

Tablodaki veriler incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri öntest puanlarının ortalamasının 31.46, sontest puanlarının ortalamasının ise 38.38 olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun öntest ile sontest başarı puanları arasında 6.92 puanlık bir fark oluşmuştur. Ortaya çıkan bu fark, deneysel işlem olarak uygulanan yapım eki öğretimini almayan kontrol grubundaki öğrenenlerin de kelime türetme becerilerinin araştırma süresi içerisinde gelişim kaydettiğini göstermektedir. Öntest ile sontest uygulaması arasında geçen sürede oluşan bu farkın istatistiksel anlamlılığını belirlemek için gerçekleştirilen ilişkili örneklem için t testi sonucuna göre de kontrol grubunun öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($t_{(12)}=12.117$, $p .00<.05$). Bu sonuçtan yola çıkarak deneysel işlemin uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrenenlerin de kelime türetme becerilerinde bir ilerleme kaydettikleri söylenebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında her doğal dil öğrenim sürecinde olduğu gibi bu çalışmada yer alan katılımcıların da dil düzeylerinin ilerlemesinin ve hedef dille ilgili bilgi ve becerilerinin artmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Hem yapım eklerini öğrenen deney grubunun hem de bu eğitimi almayan kontrol grubunun kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri puanlarda gözlemlenen ilerleme, bu gelişimin ne kadarının deneysel işlemde kaynaklandığını araştırma ihtiyacını doğurmuştur. Bu noktada grupların örneklem sontest puanları arasında bir fark olup olmadığı ve varsa bu farkın gerçekten deneysel koşullardan kaynaklanıp kaynaklanmadığını söyleyebilmek için “Yapım eki öğretimini alan deney grubu ile böyle bir eğitimden geçmeyen kontrol grubunun öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puanları arasında kelime türetme becerisi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?” araştırma sorusu doğrultusunda öğrencilerin sontest puanları üzerinde, öntest puanları “ortak değişken” alınarak ANCOVA analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonuçları tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4. Kelime türetme becerisi başarı testi öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puanlarının kovaryans analizi (ANCOVA) sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p*	n ²
Model	2480.357	2	1240.179	53.618	.000	.823
Öntest (Reg)	1135.396	1	1135.396	49.088	.000	.681
Grup	1544.246	1	1544.246	66.764	.000	.744
Hata	531.989	23	23.130			
Toplam	3012.346	25				

* $p < 0.05$

Tablodaki verilere kaynaklık eden katılımcıların düzeltilmiş sontest ortalama puanları deney grubu için 53.309, kontrol grubu için 37.844'tür. Bu iki değer arasında görülen 15.465 puanlık fark bile tek başına deney grubunun kelime türetme becerisi bakımından daha başarılı olduğuna işaret etmektedir. Gruplar arasında ortaya çıkan bu puan farkında deneysel işlemin yerini tayin edebilmek için gerçekleştirilen ANCOVA analizi sonuçlarına göre tabloda görüldüğü üzere deney ve kontrol gruplarının kelime türetme becerisi başarı testinden elde ettikleri öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{(1,23)}=66.764$, $p .00 > .05$). Ulaşılan bu bulgu, uygulanan deneysel işlemin kelime türetme becerisi testi başarı puanlarının artmasında etkili olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçlarından eta-kare değerleri incelendiğinde farklı gruplarda yer alanın, bir başka ifadeyle yapım eki öğretilen deney grubunda veya bu eğitimin verilmediği kontrol grubunda bulunmanın kelime türetme becerisi başarı testi sontest puanlarındaki değişkenliğin %74,4'ünü açıkladığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuç uygulanan deneysel işlemin, yani yapım eki öğretiminin, deney grubu ile kontrol grubu arasında oluşan 15.465 puanlık ortalama başarı puanı farkının 11.506'lık kısmından sorumlu olduğunu göstermektedir.

Öntest puanları dikkate alınmadığında gruplar arasında ortaya çıkabilecek farklılığı tespit etmek için yapım eki öğretiminin yapıldığı deney grubu ile bu öğretimin uygulanmadığı kontrol grubunun yalnızca sontest puanları ilişkisiz örneklem için t testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizin sonucu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 5. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testi sontest toplam puanlarının ilişkisiz örneklem için t testi analiz sonuçları

Grup	n	$\bar{X}$	Ss	sd	$\bar{X}_f$	t	p*	n ²
Deney	13	52.77	9.011					
Kontrol	13	38.38	7.600	24	14.39	4.400	.000	.446

* $p < 0.05$

Kelime türetme becerisi başarı testi sonuçlarına göre deney grubunda yer alan 13 öğrencinin sontest puanlarının ortalaması 52.77, kontrol grubunda bulunan aynı sayıdaki öğrencinin ortalaması 38.38 şeklindedir. Yapım eklerini öğrenen deney grubu ile bu eğitimi almayan kontrol grubu arasında 14.39 ortalama puanlık bir başarı farkı oluşmuştur. Birey başına 14.39 puanlık bir fark oluşması yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisi başarısı üzerinde oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Bu etkinin istatistiksel olarak anlamlılığını belirlemek için yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonucu da deney ve kontrol grupları sontest puanları arasındaki farklılaşmanın yüksek düzeyde anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır ($t_{(24)}=4.400$, $p .00 < .05$). Uygulama öncesinde kelime türetme becerisi testi puanları bakımından birbirine oldukça yakın olan deney ve kontrol gruplarının uygulama süresi sonundaki öntest ve sontest puan ortalamaları arasındaki makasın bu denli açılması deneysel işlem olarak manipüle edilen yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisi üzerinde açıkça etkili olduğuna delil teşkil etmektedir. Çalışma grubu olarak belirlenen bu iki grup arasında oluşan anlamlı başarı farkının ne kadarının deneysel işlemden kaynaklandığını belirlemek için hesaplanan eta-kare değerinin deneysel işlemin başarı üzerindeki etki büyüklüğünün %44,6'sını açıkladığı anlaşılmıştır.

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların öntest ve sontest puanları kendi grupları içinde incelendiğinde her iki grubun ortalama puanlarında bir gelişim olduğu görülmektedir (deney=22.39, kontrol=6.92). Farklı gruplarda yer alan öğrenenlerin gösterdikleri gelişimin

gruplara göre ne kadar farklılık gösterdiği ve varsa bu farklılığının ne ölçüde uygulanan deneysel işlemde kaynaklandığını ortaya çıkarmak için grupların gelişim puanları üzerinde ilişkisiz örneklem için t testi analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 6. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi bakımından kaydettikleri gelişime ilişkin ilişkisiz örneklem için t testi analiz sonuçları

Grup	n	$\bar{X}$	ss	sd	$\bar{X}_f$	t	p*	n ²
Deney	13	22.39	6.33	24	15.47	8.373	.000	.745
Kontrol	13	6.92	2.06					

* $p < 0.05$

Tablodaki veriler incelendiğinde deney grubundaki öğrenenlerin öntest ile sontest arasında gösterdikleri ortalama gelişim puanı 22.39, kontrol grubundakilerin ise 6.92 şeklindedir. Yapım eki öğretimini alan grup ile bu eğitimi almayan grup arasında 15.47 ortalama puanlık bir fark oluşmuştur. Bu veriler deneysel işlemin uygulanmadığı kontrol grubunun da kelime türetme becerisi bakımından ilerleme kaydettiğini ortaya koymaktadır. Kontrol grubunun da kelime türetme becerisi başarı testinde hatırı sayılır derecede ilerleme kaydetmesi bu gruptaki öğrenenlerin gerek aldıkları dersler gerek bireysel çabalarıyla kelime türetme becerilerini geliştirdiklerini göstermektedir. Fakat deney ve kontrol gruplarının gelişim puanları arasında 15.47 puanlık bir farkın bulunması öntest sırasında birbirine oldukça yakın olan ortalama başarı puanlarının sontestte başka bir değişkenin etkisiyle değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma kapsamındaki diğer sonuçlarda da dikkate alındığında gelişim puanlarında farklılığa yol açan bu etkenin yapım eklerinin öğretimi olduğu söylenebilir.

Gruplar arasındaki gelişim ortalama puanlarının istatistiksel olarak anlamlılığını belirlemek için başarı puanları ilişkisiz örneklem için t testi kullanılarak analiz edilmiş ve iki grubunun ortalama puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t_{(24)}=8.373$, $p < .05$). Deney grubunun kontrol grubuna göre gösterdiği 15.47 ortalama puanlık fark üzerinde yapım eki öğretiminin etkisinin hesaplanmasında eta-kare değeri kullanılmış ve bu değişimin %74,5'inin deneysel işlemde kaynaklandığı tespit edilmiştir. Etki büyüklüğünün hesaplanmasında kullanılan diğer yöntemlerin sonuçlarına göre d: 3.29, g: 3.18 ve r: 0.85 olarak belirlenmiştir. Bu değerler yapım eki öğretiminin gelişim puanları üzerinde oldukça büyük bir etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarında yer alan katılımcıların tamamının kelime türetme becerisi bakımından gelişim göstermesi bu gelişimin katılımcıların yer aldığı gruba göre farklılaşmış farklılaşmadığını belirlemeyi gerekli kılmıştır. Sözü edilen bu hususu ortaya çıkarabilmek içinse tek faktör üzerinde tekrarlanmış ölçümler için iki faktörlü varyans analizi kullanılmıştır. Yapılan analizin sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisinin gelişim farklılığına ilişkin ANOVA analiz sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	n ²
Gruplar Arası						
Grup (Deney/Kontrol)	575.558	1	575.558	5.460	.028	.185
Hata	2529.692	24	105.404			
Gruplar İçi						
Ölçüm (Öntest-Sontest)	2791.558	1	2791.558	251.870	.000	.913
Grup Ölçüm	776.942	1	776.942	70.100	.000	.745
Hata	266.000	24	11.083			

Tablodaki değerler incelendiğinde, farklı gruplarda (deney-kontrol) bulunma ile farklı zamanlarda (uygulama öncesi-sonrası) ölçümü gösteren faktörlerin çalışma grubunun kelime türetme becerisi testi başarı puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F_{(1; 24)}=70.10$, $p < .05$). Bu bulgu, yapım ekleri öğretimi alan deney grubundaki öğrenenlerin gelişim puanlarındaki deneysel işlem öncesine göre gözlenen değişimin, kontrol grubundaki öğrenenlerinkinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Yani deney ve kontrol

grubundaki katılımcıların gelişim puanları denemelere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Başka bir ifadeyle, uygulanan deneysel işlemin bir neticesi olarak gelişim puanları değişmektedir. Buradan yola çıkarak deneklerin gelişim puanlarında gözlemlenen farklılıkların yapım ekleri öğretiminden kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumda yapım ekleri öğretiminin yabancı dil öğrenenlerin kelime türetme becerisinin geliştirilmesinde önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Dilin yapısal yönünün önemli bir unsuru olan yapım eklerinin yabancı dil öğrenenlere öğretilmesinin çeşitli değişkenler üzerindeki sonuçlarının araştırıldığı bu çalışmada deney grubunda yer alan katılımcıların ana dillerinin köken bakımından ait olduğu dil ailesinin kelime türetme becerisi özelinde elde edilen başarıda etkisi olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun sontest puanları “Dil ailesi değişkeni deney grubunun kelime türetme başarısı üzerinde etkili midir?” araştırma sorusu doğrultusunda tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analizin sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 8. Deney grubunun dil ailesi değişkenine göre kelime türetme becerisi başarı testi sontest puanların tek yönlü ANOVA analizi sonuçları

Dil Ailesi	n	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	p*
Hint-Avrupa	3	52.33	7.767	Gruplar Arası	808.47	4	202.12	.004
Hami-Sami	3	58.33	3.786					
Bantu	3	43.00	2.000	Gruplar İçi	165.83	8	20.73	
Çin-Tibet	2	46.50	0.707					
Ural-Altay	2	66.00	2.828	Toplam	974.31	12		
Toplam	13	52.77	9.011					

* $p < 0.05$

Uygulama grubundaki öğrenenlerin sontest puanları katılımcıların ana dillerinin ait olduğu dil ailesi bakımından ele alındığında dil ailelerine göre öğrenenlerin kelime türetme becerisi testi sontest puanlarının aritmetik ortalaması Bantu için 43, Çin-Tibet için 46.50, Hint-Avrupa için 52.33, Hami-Sami için 58.33, Ural-Altay içinse 66 olarak belirlenmiştir. Grubunun genel aritmetik ortalaması ise 52.77 şeklindedir. Bu değerler farklı dil ailesindeki öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testinden farklı derecelerde sonuçlar elde ettiğini göstermektedir. Buna göre en düşük başarıyı elde edenler Bantu dil ailesindeki katılımcılar olurken en yüksek başarıyı Ural-Altay dil ailesindeki öğrenenler yakalamıştır. Ayrıca Bantu, Çin-Tibet ve Hint-Avrupa dil ailesinden gelen öğrenenler grup ortalamasının altında, Hami-Sami ve Ural-Altay dil ailesindeki öğrenenler ise grup ortalamasının üstünde bir başarı puanına ulaşmışlardır. Deney grubundaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi testi sontest puanlarında ortaya çıkan bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü ANOVA analizine başvurulmuştur. Analiz sonucuna göre; dil ailesi değişkeninin sontest puanlarında oluşan farklılıkların ortaya çıkmasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkili olduğu anlaşılmıştır ($p < .05$). Bu bulgu öğrenenlerin kelime türetme becerisi gelişiminin ana dillerin akrabalık özelliklerinden etkilendiğini göstermektedir. Ulaşılan bu sonuç dil ailesinin yabancı dil öğretimi sürecinde dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir. Farklı dil ailesinde bulunmanın kelime türetme becerisi başarısını etkilediğinin anlaşılması üzerine bu farklılaşmanın hangi dil aileleri arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc testlerinden Tukey testi de işe koşulmuştur. Yapılan analizin sonuçları tablo 9’da gösterilmiştir:

Tablo 9. Deney grubunun dil ailesi değişkenine göre kelime türetme becerisi başarı testi sontest puanlarına ilişkin tukey testi analiz sonuçları

Dil Ailesi	Dil Ailesi	Ortalamalar Farkı	p*
Hint-Avrupa	Hami-Sami	-6.000	.528
	Bantu	9.333	.180
	Çin-Tibet	5.833	.642
	Ural-Altay	-13.667	.063
Hami-Sami	Hint-Avrupa	6.000	.528
	Bantu	15.333*	.020
	Çin-Tibet	11.833	.115
	Ural-Altay	-7.667	.413
Bantu	Hint-Avrupa	-9.333	.180
	Hami-Sami	-15.333*	.020
	Çin-Tibet	-3.500	.910
	Ural-Altay	-23.000*	.004
Çin-Tibet	Hint-Avrupa	-5.833	.642
	Hami-Sami	-11.833	.115
	Bantu	3.500	.910
	Ural-Altay	-19.500*	.017
Ural-Altay	Hint-Avrupa	13.667	.063
	Hami-Sami	7.667	.413
	Bantu	23.000*	.004
	Çin-Tibet	19.500*	.017

* $p < 0.05$

Tablodaki veriler ele alındığında dil ailesi değişkenine göre farklılaşan sontest puanlarının Hami-Sami ile Bantu ve Ural-Altay ile Bantu ve Çin-Tibet dil aileleri arasında anlamlı şekilde değişim gösterdiği görülmektedir. Buna göre Hami-Sami dil ailesinden gelen öğrenenler Bantu dil ailesindeki öğrenenlere göre daha yüksek başarı elde etmişlerdir. Yine bu sonuçla aynı doğrultuda Ural-Altay dil ailesindeki öğrenenler Bantu ve Çin-Tibet dil ailesinden gelen öğrenenlerden daha başarılı sonuç elde ettikleri belirlenmiştir. Diğer dil ailelerinden gelen öğrencilerin puanları arasında da farklılıklar olmasına rağmen bu veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Sonuç olarak denilebilir ki katılımcıların ana dilleri ve ana dillerinin yapısı, yabancı dil öğrenimi sırasında öğrenenlerin hedef dildeki kelime türetme becerileri üzerinde etkili olmaktadır.

Dilin işleyiş sisteminin ve yapısal özelliklerinin önemli bir parçası olan yapım eklerinin öğretiminin çeşitli değişkenler üzerindeki sonuçlarının araştırıldığı bu çalışmada deney grubunda yer alan katılımcıların ana dillerinin sahip olduğu yapısal özelliklerin kelime türetme becerisi özelinde elde edilen başarıda etkisi olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun sontest puanları tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analizin sonuçları tablo 10'da sunulmuştur:

Tablo 10. Dillerin sahip olduğu yapısal özelliklerin deney grubunun kelime türetme becerisi başarı testi sontest puanları üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik tek yönlü ANOVA analizi sonuçları

Yapısına Göre Diller	n	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	p*
Tek Heceli	3	44.67	3.215	Gruplar Arası	416.04	2	208.02	.062
Çekimli	5	51.20	6.535					
Eklemeli	5	59.20	9.576	Gruplar İçi	558.27	10	55.83	
Toplam	13	52.77	9.011	Toplam	974.31	12		

* $p < 0.05$

Uygulama grubundaki öğrenenlerin sontest puanları katılımcıların ana dillerinin yapısal özellikleri bakımından ele alındığında, tek heceli dilleri konuşan öğrenenlerin kelime türetme becerisi testi sontest puanlarının aritmetik ortalaması 44.67; çekimli dilleri konuşanların 51.2;

eklemeli dilleri konuşanların 59.2 ve grup ortalamasının 52,77 puan şeklinde olduğu görülmektedir. Bu değerler yapısal olarak farklı dilleri konuşan öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarı testinden farklı derecelerde puanlar aldıklarını göstermektedir. Buna göre en düşük başarıyı tek heceli dilleri konuşanlar elde ederken en yüksek başarıyı eklemeli dilleri konuşanlar yakalamıştır. Ayrıca tek heceli ve çekimli dilleri konuşanlar deney grubunun testten elde ettiği grup ortalamasının altında, eklemeli dilleri konuşanlar ise grup ortalamasının üzerinde bir başarı puanına ulaşmışlardır. Deney grubundaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi testi son test puanlarında ortaya çıkan bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü ANOVA analizine başvurulmuştur. Analiz sonucuna göre; öğrenenlerin ana dillerinin yapısal özellikleri son test puanlarında oluşan farklılıkların ortaya çıkmasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkili olduğu tespit edilememiştir (p .062<.05). Bu bulgu öğrenenlerin kelime türetme becerisi gelişiminin ana dillerin biçimsel özelliklerinden etkilendiğini istatistiksel olarak kanıtlanamamıştır. Ancak öğrenenlerin elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları dikkate alındığında yine de dillerin yapısal özelliklerinin kelime türetme başarısında hatırı sayılır derecede etkisi olduğu iddia edilebilir. Bu veriden yola çıkarak ise morfoloji eğilimli bir dil olan Türkçenin öğreniminde öğrencilerin ana dillerinin biçimsel özelliklerinin onların kelime türetebilme becerilerini etkilediği söylenebilir.

3.1. Kelime Türetme Becerisinin Gelişimine İlişkin Bulgular

Yapım eki öğretiminin farklı değişkenler üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada bağımsız değişken olarak belirlenen kelime türetme becerisinin yapım eki öğretimiyle birlikte daha hızlı ve verimli geliştiği tespit edilmiştir. Öntest ile deneysel uygulama sonrasında gerçekleştirilen son test arasındaki sürede kelime türetme becerisinde gözlemlenen bu gelişimin alt boyutlarını da tespit etmek amacıyla deney grubundaki katılımcıların kelime türetme becerisi testinden elde ettikleri sonuçlardan yola çıkarak öğretilen yapım eklerinin detaylı bir incelemesi yapılmıştır. Bu incelemeye ait veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 11. Öğretilen yapım eklerinin deney grubunun kelime türetme becerisinin gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin analiz sonuçları

Yapım Eki	Ö.T.K.S.	Öntest	Sontest	Gelişim	Gelişim Yüzdesi	Öntest S.O.K.S	Sontest S.O.K.S	Gelişim S.O.K.S
+CA	6	5	17	12	30,77	0,77	2,62	1,85
+CI / +CU	9	20	31	11	28,21	4,62	7,15	2,54
+CIk / +CUk	5	24	26	2	5,12	3,08	3,33	0,26
+DAş	5	25	35	10	25,64	3,21	4,49	1,28
+II / +IU	7	16	21	5	12,82	2,87	3,77	0,9
+IIk / +IUk	13	21	32	11	28,21	7	10,7	3,67
+(I)ncI / +(U)ncU	5	7	27	20	51,28	0,9	3,46	2,56
+sAl	5	15	30	15	38,46	1,92	3,85	1,92
+sIz / +sUz	6	20	28	8	20,51	3,08	4,31	1,23
-Ak	6	6	30	24	61,54	0,92	4,62	3,69
-ç	5	17	35	18	46,15	2,18	4,49	2,31
-GAn	5	7	21	14	35,9	0,9	2,69	1,79
-GI	7	18	22	4	10,26	3,23	3,95	0,72
-GIn / -GUn	10	20	29	9	23,08	5,13	7,44	2,31
-I / -U	7	7	26	19	48,72	1,26	4,67	3,41
-(y)IcI / -(y)UcU	10	18	26	8	20,51	4,62	6,67	2,05
-k / -(I)k / -(U)k	5	16	25	9	23,08	2,05	3,21	1,15
-m / -(I)m / -(U)m	9	19	28	9	23,08	4,38	6,46	2,08
-mAn	5	20	37	17	43,59	2,56	4,74	2,18
-tl / -tU / -(I)ntI / -(U)ntU	9	10	26	16	41,03	2,31	6	3,69
+Al	5	14	23	9	23,08	1,79	2,95	1,15
+I	5	13	27	14	35,9	1,67	3,46	1,79
+IA	9	22	30	8	20,51	5,08	6,92	1,85
+IAAn	9	23	31	8	20,51	5,31	7,15	1,85
+IAş	8	12	23	11	28,21	2,46	4,72	2,26

► **Ö.T.K.S.** Ölçülen Toplam Kelime Sayısı   ► **S.O.K.S.** Sahip Olunan Ortalama Kelime Sayısı

Tablodaki veriler incelendiğinde, deney grubunda yer alarak yapım eklerini öğrenen katılımcıların tamamının öğretimi yapılan 25 yapım ekini kullanarak kelime türetmede farklı seviyelerde olmakla birlikte ilerleme kaydettikleri görülmektedir. Öntestten sonteste kadar öğrenenlerin en fazla gelişim gösterdikleri ekler sırasıyla –Ak fiilden isim yapım eki, -tI/-tU fiilden isim yapım eki, -lIk/-lUk isimden isim yapım eki, -I fiilden isim yapım eki, +(I)ncI / +(U)ncU isimden isim yapım eki, +CI/+CU isimden isim yapım eki, -ç fiilden isim yapım eki ve –GIIn/-GUn fiilden isim yapım eki şeklindedir. Deney grubundaki katılımcıların öğretilen yapım eklerinden kelime türetme becerisi çerçevesinde düşük oranda ilerleme gösterdikleri ekler ise +CIk / +CUk isimden isim yapım eki, –GI fiilden isim yapım eki, +II / +IU isimden isim yapım eki, –k / –(I)k / –(U)k fiilden isim yapım eki ve +sIz / +sUz isimden isim yapım eki olarak belirlenmiştir.

Kelime türetme becerisinde yapım eki bazında en yüksek gelişim oranı % 61.54, en düşük gelişim oranı ise % 5.12 olarak saptanmıştır. Deney grubundaki öğrenenlerin yapım ekleriyle türetilmiş kelimeler kapsamında kelime türetme becerisi gelişimlerinin ortalama oranının ise % 29.85 olduğu anlaşılmıştır. Gerçekleştirilen analizler neticesinde araştırma kapsamındaki yapım eklerinden öntest ve sontest aşamasında ortalama ne kadarıyla çalışma grubunun kelime türetebildiği ve grupların kelime türetme becerisi bakımından ortalama ne kadar gelişim kaydettiğini gösteren tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 12. Deney ve kontrol grubunun kelime türetme becerisine ilişkin ortalama değerler
(yapım eki başına)

Grup	Öntestte Türetilen Kelime	Sontestte Türetilen Kelime	Gelişim Kaydedilen Kelime Sayısı
	Sayısı	Sayısı	
Deney	2.93	4.95	2.02
Kontrol	2.94	3.58	0.64
Fark	0.01 ^k	1.37 ^d	1.38 ^d

► **d:** Deney grubu lehine

► **k:** Kontrol grubu lehine

Tablodaki veriler incelendiğinde, deney grubundaki öğrenenlerin yapım eki öğretimi almadan önce gerçekleştirilen öntest sırasında yapım eki başına test edilen ortalama 7 kelimedenden 2.93 kelimeyi türetebildiği, deneysel uygulama ile birlikte yürütülen B2 düzeyinin sonunda ise türetilen kelime sayısının 4.95 sözcüğe çıktığı görülmektedir. Öntest ile sontest arasındaki sürede deney grubundaki katılımcılar kelime türetme becerisi bakımından ortalama 2.02 kelimelik bir ilerleme kaydetmişlerdir. Yapım eki öğretimi almayan kontrol grubundaki öğrenenler öntest sırasında test edilen 7 kelimedenden ortalama 2.94 sözcüğü türetebildiği, B2 kurunun sonunda gerçekleştirilen sontestte ise grubun türetebildiği ortalama kelime sayısının 3.58 kelimeye ulaştığı belirlenmiştir. Kontrol grubundaki öğrenenler de tıpkı deney grubundaki öğrenenler gibi sontestte kelime türetme becerisi bakımından gelişim göstermişlerdir. Fakat bu gelişim yapım eki öğretimi alan deney grubunda ortalama 2.02 kelimeye karşılık gelirken kontrol grubunda bu değer ortalama 0.64 kelimelik bir ilerleme şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre B2 kuru süresince deneysel uygulama işlemi olan yapım eki öğretimi dışında aynı dersleri alan iki grup arasında oluşan ortalama 1.38 kelimelik fark, yapım eki öğretiminin öğrenenlerin kelime türetme becerisi üzerindeki etkisinin ortaya koymaktadır. Bu sonuç deneysel uygulamaya dâhil edilen her bir yapım ekinin öğrenenlerin kelime türetme başarısına ortalama 1.38 puanlık ek katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgular eğer yapım ekleri gerçek dil öğretim sürecine eklenirse Türkçe öğrenen bireylerin kelime türetme becerilerinin geliştirilmesi sürecinde yapım eklerinin getirebileceği faydanın potansiyeli hakkında fikir vermektedir.

Uygulanan deneysel işlemin çalışma grubunun yapım eklerini kullanarak sözcük türetebilme becerileri üzerindeki etkisinin ve kelime türetme becerisi kapsamında ölçülen 175 kelimedenden ne kadarının deneysel işlem öncesi ve sonrasında türetilmiş olduğunu belirlemek amacıyla yapılan incelemenin sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 13. Deney ve kontrol grubunun kelime türetme becerisine ilişkin toplam değerler

Grup	Öntestte Bilinen Toplam Kelime Sayısı	Sontestte Bilinen Toplam Kelime Sayısı	Gelişim Kaydedilen Toplam Kelime Sayısı
Deney	73.3	123.8	50.5
Kontrol	73.4	89.6	16.2
Fark	0.1 ^k	34.2 ^d	34.3 ^d

► d: Deney grubu lehine

► k: Kontrol grubu lehine

Tablodaki verilere bakıldığında öntestin uygulandığı süreçte 175 kelimenin test edildiği kelime türetme becerisi başarı testinden deney grubundaki 13 katılımcının ortalama 73.3, kontrol grubundaki 13 katılımcının ise ortalama 73.4 kelimeyi türetebildiği görülmektedir. Deney grubuyla gerçekleştirilen yapım eki öğretiminin yanı sıra B2 kurunun gerektirdiği dersleri de tamamlayan her iki grubun sontest sonuçları incelendiğinde, deney grubundaki öğrenenlerin türetebildiği kelime sayısının ortalama 123,8 kelimeye, kontrol grubundakilerin türetebildiği kelime sayısının ise ortalama 89.6 kelimeye ulaştığı belirlenmiştir. Yapım eki öğretimini alan ve almayan iki grup da kelime türetme becerisi bakımından ilerleme kaydetmiş, bu ilerleme deney grubun için ortalama 50.5, kontrol grubu için ortalama 16.2 kelime olarak ortaya çıkmıştır. İki grup arasında 175 kelime üzerinden yapılan değerlendirmede birey başına deney grubu lehine 34.3 kelimelik bir fark oluşmuştur. Başka bir ifadeyle, yapım eki eğitimi alan öğrenenler, bu eğitimi almayan öğrenenlerden ortalama 34.3 kelime daha fazla türetmişlerdir. Yalnızca deney grubundan elde edilen veriler ele alındığında ise deneysel uygulama sürecinin sonunda gösterilen ortalama 50.5 kelimelik gelişim, yapım eki öğretiminin öğrenenlerin türetebildikleri kelime sayısını %28,85 oranında artırdığını göstermektedir. Kontrol grubunun da kelime türetme becerisinde kaydettiği ilerleme göz önünde bulundurulduğunda, iki grup arasında ortaya çıkan ortalama 34.3 kelimelik gelişim farkı, yapım eki öğretiminin türetelebilen kelime sayısının %19,6 oranında artmasında etkili olduğuna işaret etmektedir. Bu iki oran birlikte değerlendirildiğinde 25 yapım ekinin öğretimi şeklinde tasarlanan deneysel uygulamanın türetelebilen kelime sayısına yapım eki başına % 0.97 oranında ek katkı sağladığı anlamına gelmektedir. Bu bulguların ışığında eğer bu araştırma çerçevesinde öğretimi yapılan yapım eklerinin tamamı yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecine dâhil edilirse öğrenenlerin hâlihazırdaki uygulamalarla sahip oldukları kelime türetme becerilerinin %24,2 oranında gelişim göstereceği tahmin edilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisi üzerindeki etkisini belirleyebilmek amacıyla elde edilen verilerin analizi neticesinde ulaşılan sonuçlar aşağıda maddeler hâlinde sunulmuştur:

1. Deney grubundaki öğrenenlerin öntestten elde ettikleri başarı puanları ile sontestten aldıkları puanlar arasında sontest lehine 22.39 puanlık bir fark oluşmuştur. İki test uygulamasından elde edilen puanlar arasında ortaya çıkan bu farkın, gerçekleştirilen t testi sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($t_{(12)}=12.747$, $p .00<.05$). Başka bir ifadeyle, deney grubundaki katılımcıların kelime türetme becerisi başarı testinden yapım eklerini öğrenmeden önce elde ettikleri başarı ile yapım eklerini öğrendikten sonra elde ettikleri başarı arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu verilerden hareketle deneysel işlem olarak uygulanan yapım eki öğretiminin deney grubunda yer alan öğrenenlerin kelime türetme becerisinin gelişimi üzerinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Kontrol grubundaki öğrenenlerin öntestten aldıkları ortalama başarı puanları ile sontestten aldıkları başarı puanları arasında sontest lehine 6.92 puanlık bir fark oluştuğu belirlenmiştir. Öntest ile sontest puanları arasındaki bu fark istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($t_{(12)}=12.117$, $p .00<.05$). Bu sonuçlar kontrol grubundaki öğrenenlerin de deneysel uygulamanın gerçekleştirildiği süre zarfında kelime türetme becerilerinin ilerleme kaydettiğini göstermektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında öğrenenlerin dil seviyelerinin B2'den C1'e

doğru ilerlemesi ve bu süreçte doğal olarak yeni dil bilgisel yapı ve kelimeleri öğrenmeye devam etmeleri etkili olmuştur.

3. Hem yapım eklerini öğrenen deney grubunun hem de bu eğitimi almayan kontrol grubunun kelime türetme becerisi testinden elde ettikleri başarı puanlarında ilerleme göstermesi, hem deney ve kontrol gruplarından hangisinin daha başarılı olduğunun ortaya çıkarılmasını hem de kelime türetme becerisinde gözlemlenen gelişimin ne kadarının deneysel uygulamadan kaynaklandığının belirlenmesini gerektirmiştir. Çalışma grubundaki katılımcıların kelime türetme becerisi başarı testi öntest puanlarına göre düzeltilmiş sontest puanları arasında deney grubu lehine 15.46 puanlık bir fark olduğu tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen ANCOVA analizi sonucu da gruplar arasında oluşan 16.56 puanlık başarı farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ($F_{(1,23)}=66.764, p .00>.05$), uygulanan deneysel işlemin kelime türetme becerisi başarı puanlarının artmasında etkili olduğunu göstermiştir. Yapılan analiz sonuçları derinlemesine incelendiğinde iki grup arasında oluşan 15.46 puanlık başarı farkının %74,4'ünün deneysel uygulama sonucu ortaya çıktığı, yani yapım eki öğretiminin bu farkın 11.51 puanlık kısmından sorumlu olduğu anlaşılmıştır.

4. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrenenlerin deneysel uygulama öncesinde öntestten elde ettikleri başarı puanlarının birbirine oldukça yakın olduğu bilindiğinden, katılımcıların yalnızca sontest puanları dikkate alınarak gerçekleştirilen t testi sonucu da deney grubundaki öğrenenlerin kontrol grubundaki öğrenenlere göre daha başarılı olduğunu teyit etmektedir ($t_{(24)}=4.400, p .00<.05$). Yapım eki öğretiminin bu başarı üzerindeki etkisinin büyüklüğünü istatistiksel olarak belirlemek için yapılan etki büyüklüğü ölçümlerine göre deneysel işlemin sontest puanları üzerinde (d: 1.73, g: 1.67 ve r: 0.65) çok büyük bir etki büyüklüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

5. Deney ve kontrol grubundaki öğrenenlerin öntest ile sontest uygulaması arasında geçen sürede kelime türetme becerisi bakımından gösterdikleri gelişim puanları üzerinde gerçekleştirilen analizler neticesinde iki grup arasında ortalama 15.47 puanlık başarı farkı olduğu ve bu başarı farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($t_{(24)}=8.373, p .00<.05$). Grupların kelime türetme becerisinde 15.47 puana tekabül eden farklılıkta bir gelişim kaydetmesi üzerinde deneysel uygulamanın %74,5 oranında etkili olduğu ve bu gelişim farkının 11.52 puanlık kısmından yapım eki öğretiminin sorumlu olduğu belirlenmiştir.

6. Gerçekleştirilen analizler neticesinde elde edilen sonuçlar yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisinin gelişimi üzerinde etkili olduğunu ve deney grubundaki öğrenenlerin bu sayede kontrol grubundaki öğrenenlere göre kelime türetme becerisi testinden daha yüksek başarı elde ettiklerini ortaya koymuştur. Deney grubundaki öğrenenlerin elde ettikleri bu başarıda ana dillerinin bulunduğu dil ailesinin bir etkisi veya yardımı olup olmadığını belirlemek için deney grubunun sontest puanları tek yönlü ANOVA analizi ile incelenmiş ve dil ailesinin deney grubundaki öğrenenlerin başarıları üzerinde bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır (p .004<.05). Deney grubundaki öğrenenler arasında oluşan dil ailesi kaynaklı başarı puanı farklarının hangi dil aileleri arasında ortaya çıktığını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testine başvurulmuş ve ulaşılan sonuçlar Hami-Sami dil ailesinden gelen öğrenenlerin Bantu dil ailesinden gelen öğrenenlerden ve Ural-Altay dil ailesinden gelen öğrenenlerin de Bantu ve Çin-Tibet dil ailesinden gelen öğrenenlere göre kelime türetme becerisi bakımından daha yüksek başarı elde ettiklerini göstermiştir.

7. Deney grubundaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi bakımından daha üstün başarı göstermesinde ana dillerin yapısal özelliklerinin ve işleyiş sisteminin etkisi veya yardımının olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun sontest puanları tek yönlü ANOVA analizi ile incelenmiş ancak öğrenenlerin konuşuru oldukları ana dillerin yapısal özelliklerinin uygulama grubunun elde ettiği kelime türetme becerisi başarısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farka işaret etmediği belirlenmiştir (p .062<.05). Fakat öğrenenlerin başarı puanları daha detaylı incelendiğinde, yapılarına göre farklı kategorilerde yer alan dillerin

konusurlarının sontest puanları arasındaki sırasıyla eklemeli-tek heceli dilleri konuşanlar arasında 14.53, eklemeli-çekimli dilleri konuşanlar arasında 8 ve çekimli-tek heceli dilleri konuşanlar arasında 6.53 puanlık bir farkın söz konusu olduğu görülmektedir. Uygulama grubundaki öğrenenlerin ortalamalarında belirlenen bu büyük puan farklarının çalışmada elde edilen diğer sonuçlar da dikkate alındığında yapısal özelliklerden kaynaklanmadığını söylemek güçtür. Bu nedenle deneysel uygulamada yapım eklerini öğrenen katılımcıların kelime türetme becerilerinin ana dillerinin yapısal özelliklerinden etkilendiği iddia edilebilir.

8. Kelime türetme becerisi başarı testinde yer alan 175 kelime 25 farklı yapım ekiyle türetilmiş sözcüklerden oluşmaktadır. Buna göre yapım eki başına test edilen ortalama sözcük sayısı 7 olarak belirlenmiştir. Çalışma grubundaki öğrenenlerin öntest ve sontestten elde ettikleri sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların öntestte bu kelimelerden ortalama 2.93'ünü, kontrol grubundakilerin de ortalama 2.94'ünü; sontestte ise deney grubunun yapım eki başına ortalama 4.95, kontrol grubunun 3.58 sözcük türetebildiği belirlenmiştir. Deneysel uygulama sonrasında yapılan testte iki grubun da yapım eki başına ortak gelişim gösterdiği ortalama 0.64 kelime sontest sonunda türetilen ortalama kelime sayısından çıkartıldığında deney grubunun kontrol grubundan birey başına ortalama 1.38 kelime daha fazla türetebildiği tespit edilmiştir. Bu sonuç deneysel uygulamaya dâhil edilen her bir yapım ekinin öğrenenlerin kelime türetme becerisi başarısına ortalama 1.38 puanlık ek katkıda bulunduğunu göstermektedir.

9. Kelime türetme becerisi kapsamında geliştirilen başarı testi aracılığıyla test edilen 175 sözcük ile ilgili çalışma grubundaki öğrenenlerin elde ettikleri sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların öntestte bu kelimelerden ortalama 73.3'ünü kontrol grubundakilerin 73.4'ünü türetebildiği; sontestte ise deney grubunun türetebildiği kelime sayısının kişi başına 123.8 sözcüğe, kontrol grubundakilerin türetebildiği kelime sayısının 89.6 sözcüğe ulaştığı belirlenmiştir. Deneysel uygulama sonrasında yapılan testte iki grubun da ortak gelişim gösterdiği ortalama 16.2 kelime sontest sonunda öğrenenlerin türetebildiği toplam kelime sayısından çıkartıldığında deney grubunun kontrol grubundan birey başına 34.3 kelime daha fazla kelime türettiği tespit edilmiştir. İki grup arasındaki ortaya çıkan fark, yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisinin % 19,6 oranında artmasını sağladığını ortaya koymuştur.

Yukarıda belirtilen sonuçlardan yola çıkarak genel bir değerlendirme yapıldığında hem yapım eki eğitimi gören deney grubundaki öğrenenlerin hem de bu eğitimi görmeyen kontrol grubundaki öğrenenlerin kelime türetme becerisi bakımından ilerleme kaydettikleri görülmüştür. Türkçe öğrenmeye devam eden ve gerek yeni kelime gerekse yeni yapılar öğrenen bireylerin doğal olarak göstermesi beklenen bu gelişimin büyüklüğü ve boyutları incelendiğinde ise deneysel uygulama çerçevesinde yapım eklerini öğrenen bireylerin öğrenemeyenlere göre kelime türetme becerisinde açık ara daha başarılı sonuçlar elde ettikleri, daha fazla sayıda yeni sözcük türetebildikleri belirlenmiştir. Üstelik iki grup arasında farklılaşan gelişim büyüklüğü azımsanmayacak boyutlarda ortaya çıkmıştır. Bu noktada yapım eklerinin öğretilmesiyle Türkçe öğrenenlerin kelime türetme becerilerinin etkili biçimde geliştirilebileceği, öğrenenlerin bu sayede yeni kelimeler türeterek bunları kullanma becerisi kazandırılabilceği ifade edilebilir. Gerçekleştirilen deneysel uygulamanın kelime türetme becerisi bakımından olumlu sonuçlar vermesinden hareketle anlamsal ve biçimsel farkındalık yaratacak şekilde tasarlanan bir yapım eki eğitiminin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde mutlaka yer verilmesi gereken bir husus olduğu iddia edilebilir. Çünkü ulaşılan sonuçlar yapılan öğretiminin kelime türetme becerisinde yaklaşık % 20'lik bir katkı getirdiğini ortaya çıkardığından öğrenenlerin yararı düşünülerek yapım eklerinin eğitimi yabancı dil olarak Türkçede öğretilmesine dâhil edilmelidir.

Yapılan alan yazın taramasında bu araştırma ile aynı doğrultuda yapım eki öğretiminin Türkçede veya diğer dillerde kelime türetme becerisi üzerindeki etkisini inceleyen benzer bir çalışma tespit edilememiş, bu nedenle de araştırmada kelime türetme becerisi bakımından elde edilen sonuçlar benzer araştırmalarla karşılaştırılamamıştır. Ancak dünya literatüründe yapım eki bilgisiyle kelime hazinesi arasında bulunduğu ortaya çıkarılan olumlu ilişkinin kelime

türetme becerisine de belli bir oranda yansıdığı rahatlıkla varsayılabilir. Çünkü yapım eki öğretimiyle kelime hazinesi genişleyen, bilinmeyen kelimelerin anlamını morfolojik analiz stratejisine başvurarak tahmin etme becerisi kazanan öğrenenler, sahip oldukları ek bilgisiyle yeni kelimeler türetebileceklerdir. Bu noktada yapım eki öğretiminin kelime türetme becerisi bakımından da faydalı olacağı açıktır.

Kaynakça

- Aksan, D. (1971). Kelimebilimi ve anlambilimi ölçütlerinden yararlanarak bir yazı dilinin eksikliğini saptama yolları, I: Kavram alanı – kelime ailesi ilişkileri ve Türk yazı dilinin eksikliği üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 253-262.
- Aksan, D. (2008). *Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aydoğdu, Ş. (2002). "Diller dünyasına genel bir bakış ve Türkçenin konumu üzerine", *Dil Dergisi 114*: 51-71.
- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Başdaş, C. (2006). "Türkçede Üçüncü Grup (Ara) Ekler", B. Üniversitesi (Dü.), *I. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayında Sunulan Bildiri* içinde (s. 1-6). Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2009). *Türk Dili El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Demircan, Ö. (2004). *Türkiye Türkçesinde Ek – Kök Birleşmeleri*. Ankara: Papatya Yayınları.
- Durmuş, M. (2013). *Yabancılarla Türkçe Öğretimi*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2008). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak BYT.
- Gedizli, M. (2012). Türkçede tek şekilli ve çok işlevli yapım ekleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4): 3351-3369.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gülensoy, T. (2010). *Türkçe El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karadağ, Ö., & Kurudayıoğlu, M. (2010). Türkçedeki kelime türetme özelliğinin ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarına yansımaları. *Türklük Bilimi Araştırmaları 27*: 437-455.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Korkmaz, Z. (2009b). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Onan, B. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde dil yapılarının anlama becerilerini (okuma / dinleme) geliştirmedeki rolü*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Onan, B. (2009b). "Eklemeli dil yapısının Türkçe öğretiminde oluşturduğu bilişsel (kognitif) zeminler", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11): 237-264.
- Schmitt, N. (2007). Current perspectives on vocabulary teaching and learning. J. Cummins, & C. D. (Eds.) içinde, *International Handbook of English Language Teaching* (s. 827-841). Berlin: Springer US.
- Üstünova, K. (2004). Eklerin öğretimi üzerine bir iki söz. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 11*: 241-250.